

Lector: Nicoleta Arsenie

Tehnoredactor: Carmen Dumitrescu

Coperta: Florin Afloarei

Editura IDEEA EUROPEANĂ

O.P. 22, C.P. 113, București, 014780

Tel./Fax.: 021-2125692; Tel.: 021-3106618

Comenzi carte prin poștă:

Tel.: 021-2125692

E-mail: office@ideeaeuropeana.ro

www.ideeaeuropeana.ro

© Editura Ideea Europeană

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PASAILĂ, VASILE

România întregită : 1918-1928 : aspecte ale consolidării statale /

Vasile Pasailă. - București : Ideea Europeană, 2019

Conține bibliografie

ISBN 978-606-594-676-7

94

Carte apărută cu sprijinul CopyRo – Societate de
Gestiune Colectivă a Drepturilor de Autor

Vasile Pasailă

ROMÂNIA ÎNTREGITĂ

1918-1928

Aspecte ale consolidării statale

Respect pentru oameni și cărți

32. Idem, *Viața cotidiană a românilor în perioada interbelică*, București, 2001.
33. Idem, *Ion. C. Brătianu. Activitatea politică*, București, 1992.
34. Scurtu, Ioan, Bulei, Ion, *Democrația la români 1866-1938*, Editura Humanitas, București, 1990.
35. Seftiuc, Ilie, Cârțână, Iulian, *România și problema Strâmtorilor*, Editura Științifică, București, 1974.
36. Zeletin, Ștefan, *Neoliberalismul. Studii asupra istoriei și politicii burgheziei române*, ediție C.D. Zeletin, București, 1992.

Cuprins

Introducere	7
CAPITOLUL I. Coordonate ale dezvoltării economico-sociale a României în anii 1918-1928	23
I.1. Refacerea economică a țării. Pași noi în domeniul diversificării și modernizării industriei.....	29
I.2. Repere ale dezvoltării agriculturii românești în anii postbelici.....	40
I.3. Eforturi în vederea fortificării sistemului financiar național	49
I.4. Transformări în structura socială a României	61
I.5. Legislația social-economică, factor de impulsioneare a dezvoltării societății românești ...	74
CAPITOLUL II. Regimul politic după Marea Unire. Importanța factorului politic în opera de integrare și consolidare statală.....	99
II.1. Rolul principalelor partide politice în procesul consolidării statului. Marile partide și cele mai importante grupări de forțe social-politice în România primului deceniu interbelic	103

II.2. Măsuri de ordin legislativ în domeniul social, instituțional-administrativ și cultural	136
CAPITOLUL III. Recunoașterea internațională a Marii Uniri din 1918 – eveniment istoric care a legitimat actele plebiscitare de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia	173
CAPITOLUL IV. România întregită – factor de stabilitate și securitate europeană în noul context geopolitic continental (1918-1928)	191
IV.1. Considerații asupra politicii externe a României promovate în spiritul principiilor susținute la Conferința de Pace de la Paris.....	194
IV.2. Relațiile dintre România și Ungaria în anii imediat postbelici. Demersuri politico-diplomatice și acțiuni militare românești privitoare la recunoașterea unirii Transilvaniei cu Patria-Mamă.....	209
IV.3. Aspecte ale relațiilor româno-sovietice în primul deceniu interbelic. Eforturi ale diplomației românești pentru recunoașterea de către URSS a graniței estice a României	229
Concluzii.....	257
Referințe bibliografice.....	265

Puțem spune, așadar, că epoca interbelică a fost un interval de timp fast în istoria națiunii române, un reper pentru generațiile contemporane.

Lăsăm cititorilor libertatea de a aprecia reușitele acestui demers al nostru, cum și părțile sale mai puțin izbutite, în speranța că paginile următoare vor contribui la o cunoaștere mai aprofundată a istoriei României moderne, vor pune în valoare mai mult importanța realizărilor istorice ale națiunii române din primul deceniu interbelic.

CAPITOLUL I

Coordonate ale dezvoltării economico-sociale a României în anii 1918-1928

Desăvârșirea procesului de întregire a statului național unitar a reprezentat în evoluția istorică a poporului român o etapă nouă. Aceasta a permis acumulări de substanță în toate ramurile de activitate, a înmănușcheat într-un singur tot resursele materiale și umane ale țării, energiile creatoare ale unei națiuni ce pășea cu hotărâre pe calea afirmării libere și independente. Marea Unire din 1918 a creat premisele favorabile și indispensabile trecerii la înfăptuirea unor mari reforme social-economice, a asigurat, totodată, condițiile propice apărării suveranității și integrării statale și noi posibilități ca românii să își manifeste spiritul constructiv și vocația pașnică în marea familie a națiunilor europene moderne.

Noile condiții istorice, interne și internaționale, în care a evoluat națiunea română după înfăptuirea statului național unitar au impus României, factorilor de decizie ai țării-parlamentului, instituției monarhice, guvernelor și, alături de aceștia, reprezentanților partidelor politice, oamenilor de știință și cultură, exigența

fundamentală a unor transformări profunde în viața societății. Se cereau cu prioritate înfăptuirea reformei agrare, crearea unei industrii naționale avansate, colaborarea cu străinătatea pe baza limitării penetrației capitalului străin, dar și a utilizării înzestrării tehnice a Occidentului, democratizarea vieții politice și de stat, schimbări de mentalități și comportamente în raport cu standardele reale ale modernității etc. De realizarea acestui pachet de reforme depindea progresul rapid al țării din punct de vedere economic, social, politic și cultural, consolidarea unității naționale, coeziunea națiunii române în noul cadru național-statal. După 1 Decembrie 1918 – sublinia savantul Grigore Antipa – România s-a găsit în fața celei mai importante probleme ce i s-a pus vreodată, cea a organizării noului său stat și a stabilirii liniilor mari a dezvoltării sale de viitor¹.

Evident, procesul de integrare a provinciilor românești unite cu România în 1918 a dus la *multiplicarea problemelor care stăteau în fața națiunii*, aprecia savantul român. *Multe din asemenea chestiuni, înainte locale sau regionale, au căpătat caracter național*². România în noile sale granițe avea o continuitate istorică, iar potențialul său demografic și economic oferea pentru viitor stabilitate în interior și un rol mult sporit atât în zona sud-estului european, cât și la nivel continental. În acest sens, geograful francez Em. de Martonne scria că *România nu este un nume nou pe harta Europei. Ea are o istorie. Așa cum îi arată numele, este țara românilor: este statul care reunește în prezent aproape toți românii*

¹ Gr. Antipa, *Problemele evoluției poporului român*, București, 1919, p. V.

² *Idem*, *Dunărea și problemele ei*, Editura Cartea Românească, București, 1921, p. 3.

*trăind în Europa răsăriteană. România actuală este unul din statele noi cele mai interesante și mai solide, cu cei 300.000 km², 16 milioane de locuitori, cu cele 120 milioane chintale de cereale și petrolul său. Este un stat național. Dar nu este o formațiune cu totul nouă și eu văd în aceasta o garanție de stabilitate*³.

Progresul general al națiunii după Marea Unire se înscrisa, așadar, în șirul unor transformări care au marcat Evul modern din istoria României, iar conținutul și ritmurile sale trebuiau să răspundă aspirațiilor naționale, prin înțelegerea realității noii etape istorice, a imperativelor sale.

Din complexul de probleme de natură a întări edificiul statal s-au desprins cu prioritate **transformările economico-sociale**, cu răsrângeri imediate în sfera politicului, atât pe plan intern, cât și internațional. Importanța redresării economice era unanim recunoscută, căci fără o economie puternică standardul de viață nu putea fi ridicat, iar o economie anemică, unilaterală, dependentă, naște mereu nemulțumiri, instabilitate politică, tensiune socială, tentații spre lovituri de stat și dictaturi, în vreme ce stabilitatea social-politică constituie, la rândul-i, o premisă esențială a consolidării sferei economice. De altfel, trebuie spus că statul național unitar român oferea condițiile unei refaceri economice relativ rapide – condiție obligatorie a consolidării de ansamblu a țării. Nu întâmplător, imediat după Unire, se aprecia că *România poate deveni și trebuie să devină un organism economic complet armonios și variat, care să ofere substratul material al unei vieți sociale echitabile*

³ Em. de Martonne, *Le Roumanie nouvelle*, L. Eyrolles, Paris, 1921, p. 5.

Respect pentru oameni și cărți

și prospere. Căci viața socială are un cadru hotărât și limitat, înăuntrul căruia trebuie să se dezvolte, și acest cadru este dat de activitatea și organizația economică a națiunii⁴.

Noul potențial demografic și sporirea averii, a bogățiilor țării, experiența anterioară de efort și creație a tuturor provinciilor românești, toate au determinat, în mare măsură, cadrul în care reconstrucția urma să se facă, mijloacele și căile ce trebuiau folosite. În același timp, a trebuit să se țină seama de întreg complexul vieții economico-sociale și politice ce se cerea refăcut, integrat, reformat și consolidat. Unirea din 1918 a pus, prin urmare, în fața tuturor forțelor social-politice, a elitei culturii, științei și tehnicii românești noi și complexe probleme spre rezolvare, obiective incomparabil mai mari și mai importante ca în epocile anterioare. Complexitatea lor a sporit și prin faptul că România trăia, pe lângă toate consecințele și prefacerile inerente reclamate de Marea Unire, trei mari transformări interne fundamentale: consolidarea organismului național-statal, legiferarea votului universal și aplicarea reformei agrare. Toate se interconționau și au avut un rol important în modificarea structurilor economice și social-politice ale țării.

Astfel, problemele economice, interesând toate partidele și categoriile sociale, au ajuns să dobândească primatul absolut în viața politică. În acest sens, se sublinia în epocă faptul că, după Unire, trebuia să fie pusă, înainte de toate, problema noii construcții care se cerea

⁴ Costin St. Stoicescu, *Refacerea economică a României. Studiu introductiv teoretic*, în *Arhiva pentru Știință și Reformă Socială*, nr. 2-3, iulie-octombrie, 1919, p. 352.

eficientă, obiectiv presupunând refacerea elementelor vieții național-economice, prin studierea și selecția priorităților, de rezolvarea lor depinzând însăși vasta operă de refacere și integrare a organismului național-statal⁵.

O mai veche problemă de esență se redeschidea, concentrată în întrebarea de răspândire națională deosebită: pe ce cale urma să evolueze România? De data aceasta, controversa născută de întrebare a căpătat forme de o radicalitate fără precedent. Marea Unire a schimbat fundamental datele chestiunii. S-a cristalizat opinia generală că unitatea națională, acum înfăptuită, trebuia consolidată, deziderat fundamental care reclama, pe de o parte, înlăturarea a ceea ce era anacronic, atât în teoria, cât și în practica realităților social-politice, și, concomitent, introducerea unui set de măsuri novatoare în viața economică, în planul social, în mișcarea politică, în ideologie, în cultură și, nu în ultimul rând, în mentalități și starea de spirit.

În disputa pentru un loc mai convenabil și solid în ierarhia politico-socială și economică, partidele politice trebuiau să ia o atitudine cât mai realistă față de problemele mari ale țării, să ofere soluții adecvate noii etape de dezvoltare a statului național unitar român. S-a remarcat, cu temei, că *înfruntarea era o stare generalizată și cei ce o angajau nu operau decât cu soluții radicale. Înțeleapta linie mediană nu era de nimeni agreată, fiind respinsă ca nepotrivită vremurilor noi*⁶. Firește, radicalismul trebuia judecat prin prisma a ceea ce însemna

⁵ Victor Axenciuc, Vasile Bozga, *Evoluția economiei naționale*, în volumul *Istoria Românilor*, vol. VIII, *România întregită (1918-1940)*, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 76.

⁶ Mihai Bărbulescu și colaboratorii, *Istoria României*, Editura Enciclopedică, București, 1998, p. 428-429.

această noțiune pentru fiecare partid sau grupare politică, prin felul în care era surprins în programele și ideologia lor, în practica politică. Noțiunea trebuia raportată obligatoriu la situația antebelică și descifrată mai ales în relație cu noile condiții istorice de după Unire. De aceea, concepțiile și ideologia, orientările programatice și doctrinele economico-politice au purtat culoarea și au fost atât de radicale cât îngăduiau interesele fiecărei forțe social-politice existente în prima decadă interbelică. În altă ordine de idei, trebuie să remarcăm faptul, deloc neglijabil, că noile realități românești postbelice au determinat stimularea cercetării științifice, desfășurate de un număr însemnat de economiști, ale căror opere au intrat în circuitul gândirii economice naționale, iar unele dintre ele în circuitul mondial de valori. În general, contribuțiile românești la dezvoltarea gândirii economice interbelice s-au remarcat prin teoriile despre industrializarea unei țări agrare mijlocii; teoriile noului protecționism; teoriile înțelegerilor economice regionale între țările mici și mijlocii, ca și prin unele teorii cu contribuții originale despre cooperare, a genezei caracterului, structurii și perspectivelor economice românești. În acest context, chestiunile care angajau dezvoltarea economică în noul cadru național-statal erau determinante pentru celelalte sectoare de activitate, de aceea, de modul în care ele aveau să fie soluționate depindeau, evident, prosperitatea internă a cetățenilor României și afirmarea națiunii române pe plan internațional⁷.

⁷ Ion Agrigoroaiei, Ioan Scurtu, *Teritoriul, populația, starea se spirit*, în volumul *Istoria Românilor*, vol. VIII, *România întregită (1918-1940)*, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 76.

I.1. Refacerea economică a țării. Pași noi în domeniul diversificării și modernizării industriei

Marea Unire din 1918 a marcat intrarea României într-un nou stadiu al evoluției sale economice, caracterizat prin creșterea potențialului economic național, accelerarea tuturor sectoarelor din sfera economicului, producerea unor mutații importante în structura socială, în raporturile dintre categoriile sociale. Făurirea statului național unitar a dus la creșterea zestrei țării, a creat condiții mai bune pentru fructificarea la scară națională a bogățiilor solului și subsolului, a dus la dezvoltarea industriei și la accentuarea rolului acestei ramuri în ansamblul economiei naționale. Legăturile economice tradiționale au căpătat acum un cadru geografic – statal adecvat – ceea ce a asigurat pieței naționale o deplină unitate. Între întreprinderile și ramurile economiei naționale s-au stabilit legături directe, stimulate de înseși legile obiective ale producției moderne. Acest fapt a determinat o restructurare cantitativă și calitativă, o întregire a sistemului industriei și agriculturii, a sistemului de transport și de comunicații, a mărit masa mijloacelor de producție din fiecare ramură, a completat structura internă a acestora, ca și a organismului economiei naționale, care a devenit mai puternic și mai eficient în acțiunea sa, bazat pe o diviziune socială nouă, națională a muncii⁸.

Perspectivile deschise dezvoltării economiei naționale în deceniul trei al secolului, ca de altfel pe ansamblul perioadei interbelice, puteau fi materializate prin

⁸ Mihai Bărbulescu și colaboratorii, *op. cit.*, p. 438-440.

rezolvarea a două cerințe, importante în primii ani după Unire, și anume **refacerea și integrarea economică**, componente importante ale procesului de ansamblu al consolidării și dezvoltării statului național unitar. Desăvârșirea mecanismul unitar al economiei românești presupunea desfășurarea concomitentă și în corelație a refacerii economice cu măsurile ce se impuneau în direcția creării unui organism economic unitar, funcțional. Aceste imperative caracteristice primei jumătăți a decadei 1918-1928 puteau fi împlinite numai prin promovarea progresului tehnic, prin accelerarea și diversificarea industrializării și a întregii economii, prin sporirea investițiilor de capital, creșterea produsului social și a venitului național, acordarea unei importanțe mai mari factorilor autohtoni – capital, forță de muncă și conducere –, restrângerea penetrației finanței străine, sporirea rolului intervenționist al statului în economie și al contribuției învățământului și științei la progresul economic, obiectivele menționate presupunând o legislație economică, socială, politică și culturală unitară la scară națională, asigurarea unui cadru instituțional-juridic adecvat⁹.

Primii ani după Unire au fost marcați de consecințele grele ale războiului, concretizate în pierderi umane și materiale cauzate de operațiunile militare, dar și de jaful ocupanților străini. Această situație a provocat dezorganizarea aparatului de producție și circulație, conducând la scăderea producției materiale, la inflație, la dezechilibru financiar etc. Pierderile materiale ale

⁹ Pe larg aceste idei sunt expuse la Ioan Saizu, *Politica economică a României între 1922-1928*, Editura Academiei R.S.R., București, 1981, p. 23 și urm.

României s-au ridicat la uriașa sumă de **72 miliarde lei aur**, din care Tratatul de Pace au recunoscut doar **31 miliarde lei aur**¹⁰. Pe ansamblu, întreaga producție a țării nu depășea, în 1919, 20-25% din nivelul antebellic¹¹, pentru ca în 1921 să atingă ceva mai mult de 33%¹² față de aceeași perioadă. În primii ani de după război, deci problema economică dominantă era refacerea și punerea în funcțiune a potențialului economic existent, ceea ce presupunea echilibrarea bugetului, lichidarea inflației, refacerea transporturilor, înlăturarea deficitului balanței comerciale și de plăți, refacerea producției industriale și agrare.

În condițiile noi de după 1918, dezvoltarea României era condiționată de mobilizarea și valorificarea tuturor capacităților materiale și umane ale națiunii în noul cadru național-statal. *Statul nostru* – se aprecia în epocă – *va fi într-atâta puternic și viitorul nostru va fi într-atâta sigur, câtă forță lăuntrică care zace ascunsă în mijlocul neamului nostru vom ști să mobilizăm, câtă bogăție în sânul pământului acestuia vom ști să descoperim și să utilizăm, și, în sfârșit, câte energii și puteri din afară vom fi în stare să atragem și să punem în serviciul nostru*¹³. În procesul reconstrucției economice a României întregite, provinciile istorice unite cu România (Transilvania, Bucovina, Basarabia) și-au

¹⁰ Emilian Bold, *De la Versailles la Lausanne (1919-1923). Activitatea diplomației românești în problema reparațiilor (Contribuții)*, Editura Junimea, Iași, 1976, p. 196-201.

¹¹ Gheorghe Dobre, *Nivelul și structura economică a țării în anii 1918-1921*, în volumul *Progresul economic în România 1877-1977*, Editura Politică, București, 1977, p. 217.

¹² Mihail Manoilescu, *Politica producției naționale*, Cultura națională, București, 1923, p. 168.

¹³ *Ibidem*, p. 18.